DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

DTU Bibliotek Danmarks Tekniske Universitet | Anker Engelunds Vej 1 2800 Kgs. Lyngby | Tlf. 45 25 72 50 | bibliotek@dtu.dk www.bibliotek.dtu.dk

N. C. Rom.
Husflidssagen og
Clauson-Kaas

INDUSTRI-
FORENINGEN.

~~2481.~~

~~189~~

689(06)

689(06)

53 - 02 -

2481

Husflidssagen og Clauson-Kaas.

En Belysning.

ved

N. C. Rom.

INDUSTRI-
FORENINGEN

INDUSTRI-
FORENINGEN.

Kjøbenhavn.
N. C. Roms Forlagsforretning.
Trykt hos J. H. Schultz.
1881.

I en nylig udgiven Bog, „Indlæg i Husflidssagen"*), har Kammerjunker og Ritmester Clauson-Kaas fremsat en Række Paastande og Sigtelser, gjennemsyrede af aabenbare og maskerede Udfald mod mig. Skjønt jeg føler en vis Modbydelighed ved at tage fat paa Hr. Kaas og hans Forhold til Husflidssagen, saa kan jeg dog ikke forholde mig tavs over for Angreb af en saadan Natur, at jeg ikke her gider give dem deres rette Navn, og jeg skal derfor en Gang for alle tillade mig for mit Vedkommende at sætte Hr. Kaas's Indlæg med samt dets hadefulde Insinuationer i sit rette Lys.

Hr. Clauson-Kaas's Indlæg udgaar egentlig, som fra et sikkert Stade, fra følgende med fed Tryk fremhævede Sætning (S. 33): „...**i Følge min specielle Stilling til Selskabet, den foreløbige Styrelse og Husflidssagen, hvis Skaber og Bærer jeg er.**"

Denne Paastand skal jeg derfor først belyse lidt, saasom den indeholder en dobbelt Usandhed. Clauson-Kaas er ikke Skaber af Husflidssagen saa lidt som Bærer af samme.

Allerede tidlig har Husflidsspørgsmaalet og dets praktiske Løsning været Gjenstand for min Opmærksomhed. Dette giver sig Vidnesbyrd i en Række Artikler fra min Haand i „Landbotidendes" første Bind 1866. I disse er Husflidsideen fremsat klart og bestemt, og enhver Husflidsven vil vistnok den Dag i Dag

*) Bogen er „trykt som Manuskript", men er af Cl.-Kaas omsendt i et stort Antal Exemplarer til Venner af Husflidssagen rundt omkring i Landet — kun ikke til Selskabets Styrelse eller til de angrebne Personer (jeg har da intet faaet) — samt til Landets Blade, ligesom den ogsaa forhandles i Kommission hos en kjøbenhavnsk Boghandler (Eibe).

anerkjende, at jeg allerede den Gang Punkt for Punkt havde truffet det rette.

(Hele Clauson-Kaas's Husflidsbegreb paa den Tid var at lære Børn lidt Paparbejde og at foretage Smaaarbejder med Papirudklipning.)

I fire derpaa følgende Aar var min kjæreste Syssel helliget Husflidssagen. Ved Siden af et stadigt praktisk Husflidsarbejde til Nytte og Fornøjelse i Hjemmet i Fritiden, gjorde jeg omfattende og grundige Studier over selve Husflidsbegrebets Væsen og Natur samt over dets historiske Forhold til vort Land og Folk. Kun faa aner, hvilket ihærdigt Arbejde det kostede mig at gjennempløje dette hidtil udyrkede Felt. Resultatet forelaa 1871 i det 440 Sider store Skrift: „Den danske Husflid".

I denne Bog er hele Husflidstanken behandlet saa sikkert og klart, at den til enhver Tid er og vil blive kjendt rigtig, sund og sand af hver virkelig Ven af Husfliden og af det danske Folkeliv.

Den Mand, der gjennem aarelangt, utrætteligt Arbejde har skrevet denne Bog, er i Danmark Husflidssagens **Skaber** — men denne Mand er ikke Clauson-Kaas.

I samme Tidsrum havde han, som afskediget Militær, i Kjøbenhavn under Firma: „Institut til Husflids Fremme" begyndt at være Mellemmand imellem de handlende og nogle strikkende og hæklende Damer af „bedre" Familier i smaa Kaar, samt gjort adskillige Forsøg paa ved enkelte Privatskoler at oprette Kursus i Paparbejde, hvilke fuldstændig mislykkedes. Saa kom det tyske „Laubsägearbeit" for ham som en frelsende Engel; dette blev fra nu af Clauson-Kaas's Husflid, og han udgav en Snes Ark Forbilleder efter tysk Mønster, til dette Arbejde. Dette var den Gang Hr. Clauson-Kaas's hele Fortjeneste af Husfliden — men jeg og enhver sand Husflidsven maa rigtignok paa det bestemteste benægte, at dette Løvsaveri har noget med „dansk Husflid" at gjøre — og det lader for ikke uindviede uendelig komisk, at Cl.-K. senere atter importerer dette Arbejde i Tyskland som „dansk Husflid" efter Clauson-Kaasisk Metode.

Som samvittighedsfuld Samler i Husflidssagens Tjeneste særlig til mit fornævnte Skrift, søgte jeg imidlertid Oplysning om nævnte „Institut til Husflids Fremme" og de der fra udgaaede Tegninger. Dette gav Anledning til, at jeg kom i Forbindelse med

Clauson-Kaas og, i sidste Øjeblik, fra ham fik de Meddelelser om hans Virksomhed, som findes gjengivne i „Den danske Husflid" S. 101, i det en lignende alt indsat Meddelelse om „Stockfleths Industri- og Tegneskole" til Dels maatte vige Pladsen paa Grund af Cl.-K.'s veltalende (nedsættende) Omtale af samme. Saa snart jeg havde udgivet mit Værk: „Den danske Husflid", var det min Plan noget senere at begynde Udgivelsen af et lille periodisk Skrift med fortsatte Meddelelser og Undersøgelser i samme Retning, og da Cl.-K., efter at have faaet Underretning herom, erklærede at have haft en lignende Tanke, blev vi enige om at udføre hin Plan i Fællesskab.

Cl.-K. forstod at stille sig selv i et saa tiltalende Lys og var saa indsmigrende og veltalende, at jeg virkelig troede paa Manden — uerfaren og tillidsfuld, som jeg var — og det varede forholdsvis længe, førend Halvheden og Tomheden bag den glatte Overflade blev mig rigtig klar. Den eneste Trøst over min bitre Skuffelse, da jeg fik Øjnene op, turde være, at det mange Gange senere er gaaet mange brave Folk med Cl.-K., som det gik mig. Men aldrig er jeg blevet haardere skuffet, og aldrig er en Mands Livssag bleven spillet over i uheldigere Hænder, end det skete her.

Med Hensyn til Forholdet mellem Clauson-Kaas og „Skaberen" af Husflidsbevægelsen, skal jeg tillade mig ud af en større Samling blot at anføre et Par af hans egne Udtalelser fra den Tid, han traadte i Brevvexling med mig. Under 10de November 1870 skriver han saaledes:

„. . . Jeg føler imidlertid, at Deres Ord (om Husflidssagen) i et og alt „staar over mine, Deres Erfaring og Indsigt saa ganske behersker mig, at jeg i „Sagens Interesse . . . inderlig beder om Deres Bistand og Raad. Det, som „navnlig synes at tale for, at jeg ikke opgiver min Plan (som Udg. af en Maaneds-„tidende, der skulde hedde: „Industri-ABC for Dillettanter"), er, at mit Formaal „altid er Deres underordnet, men dog et andet . . ." osv.

Saaledes taler den Mand, som senere højrøstet udgiver sig for at være „Skaber" af Husflidssagen. I Virkeligheden havde han den Gang ikke Begreb om, hvad Husflidssagen virkelig var, hvilket han da ogsaa senere erkjendte offentlig, i det han i „Nordisk Husflidstidende", Januar 1872, Side 3, selv siger: „. . . **og fra denne Tid** (Forbindelsen med Rom) **klaredes for mig Husfliden's store Værd ikke alene for Byen, men ogsaa for Landet.**"

Her skal endnu kun tilføjes, at Maanedsskriftet kom i Stand

under det af mig paatænkte Navn: „**Nordisk Husflidstidende**", at Forord og Program blev skrevet af mig — men at jeg senere hverken fik Glæde eller Udbytte af Bladet, der af Kaas blev holdt i den fordærvelige Løvsavstil og ved en i højeste Grad skjødesløs Udgivelse fra først af blev et forfejlet Foretagende, der har gjort Husflidsbevægelsen megen Skade, særlig ved at bringe den Ide ud blandt Folket, at „den ny Husflid" nærmest bestod i at lære Almuen at udføre noget jammerligt Løvsavarbejde! Kan man undre sig over, at mange fornuftige Folk forholdt sig kølige over for den Slags Husflidsbestræbelser?

Det vil maaske heraf kunne skjønnes, hvorledes det forholder sig med Clauson-Kaas som **Skaberen** af den danske Husflid. Vi skal nu se, hvordan han tager sig ud som **Bæreren** af denne vigtige Sag.

Ved „Bæreren" af en Sag forstaar man dog gjærne den, der forstaar at føre sin Ide ud i Livet, den, der i Skrift og Tale overfor det store Publikum kan give den en saadan Form, at Oplysning om Sagen udbredes og Interesse for den vækkes trindt omkring, den, der arbejder paa Grundlag af sine egne Undersøgelser og egne Tanker og **ikke** pløjer med anden Mands Kalv **ved at gjentage andres Ideer, Betragtninger og Slutninger som sine egne.**

Det skal da først konstateres, at ved alle de større offentlige Lejligheder, hvor Husfliden har været Gjenstand for ansete Mænds Drøftelse, har det **ikke** været Clauson-Kaas, der har været dens Ordfører. Ingen har haft Bud efter ham som „**Bæreren**".

Paa det „første nordiske Industrimøde", som i Forbindelse med den store nordiske Industriudstilling afholdtes i Kjøbenhavn 1872, var det **mig**, der den 15de Juli holdt Indledningsforedraget om „Husflidens Forhold til Nordens Hovederhverv".

Ved dette stillede jeg følgende Resolutionsforslag:

„**Mødet udtaler det ønskelige i, at der i hvert af de tre nordiske Lande grundlægges et større Husflidsselskab, som ved Oprettelsen af et Museum og en Anstalt til Uddannelse af Lærerkræfter i forskjellig Haandsyssel, ved aarlige Husflidsudstillinger, ved at fremkalde vækkende Møder og Foredrag samt vejledende Skrifter og Tegninger, og om muligt ved at lette eller lede Afsætningsforholdene, støtter den private og de stedlige**

mindre Foreninger, som virker til Husflidssagens Fremme i de enkelte Kredse."

Clauson-Kaas stillede følgende Forslag:

„For at lette Ungdommen, navnlig i Kjøbstæderne Besøget i Husflids- og Haandgjerningsskoler erkjender Mødet det ønskelige i, at Ministeriet maatte bifalde en dertil svarende, hensigtsmæssig Fordeling af Skoletimerne."

Ved Afstemningen vedtoges Roms Forslag enstemmig, medens det af Kaas stillede Forslag enstemmig forkastedes. (Se Mødets Beretning Side 183.)

Ved „den tolvte almindelige danske Landmandsforsamling" i Nykjøbing samme Aar holdt jeg den 27de Juli Indledningsforedraget:

„Om Husfliden's Betydning og Midlerne til dens Fremme."

Der blev ingen Resolution vedtaget, men Præsidenten, Hr. Kammerherre Sehestedt-Juel til Ravnholdt, sluttede Forhandlingerne med de Ord (Beretningen Side 181): „Jeg vil, i det jeg takker ham (N. C. Rom), bede ham ikke blive træt, men udholdende arbejde videre, thi er Sagen saa god, som den efter min Overbevisning er, maa den til sidst sejre, og jeg haaber, at Hr. Rom vil høste den Glæde, at hans anstrængende og udholdende Arbejde maa bære velsignet Frugt."

Senere (den 12te Marts 1873) holdt jeg — efter med offentlig Understøttelse at have foretaget en længere Undersøgelsesrejse gjennem Husflidsegne i Tyskland og Schweiz — Foredrag i „det kongelige Landhusholdningsselskab" om Husfliden's Udvikling i Udlandet sammenholdt med den danske Husflidsbevægelse, og ved „den trettende Landmandsforsamling" i Viborg 1875 var det atter mig, der havde Æren efter Præsidiets Opfordring at holde Husflidsforedraget.

Jeg kunde da ved denne Forsamling, med Henblik til Møderne for 3 Aar siden i 1872, have den Glæde at ytre følgende: „Hvad jeg den Gang fremsatte som et Ønske og et Haab, er nu blevet Virkelighed, i det „Dansk Husflidsselskab", som jeg den Gang forelagde Planen til, i denne Mellemtid er stiftet, til Støtte og Fremme for de smaa Husflidsforeninger, som for en Del

den Gang var dannede, men siden er fremkomne i langt større Antal." (Se Mødets Beretning Side 357).

I de mellemliggende Aar havde jeg berejst Landet og holdt omtrent **halvandet hundrede** Husflidsforedrag i alle Landets Egne. Det var et enormt Arbejde, og jeg forstaar nu ikke, hvorledes jeg holdt det ud, men Sagen var mig en Hjærtesag og en Livssag, for hvis Skyld jeg med Glæde ofrede al den Tid og Kraft, jeg havde til Raadighed, uden Tanke om Træthed og uden Tanke om Løn.*). Hvad jeg fremførte paa alle disse Møder, var min egen Aands Tanke, var **mit eget** i Ordets fulde Forstand — lad nogen træde frem og paavise andet, om han kan! Mon dette ikke var at være **Bæreren** af det Samfundsspørgsmaal, jeg til visse havde været **Skaberen** af?

Clauson Kaas havde i den Tid ogsaa, efter mit Exempel, holdt en Del Møder om Husflidssagen, paa hvilke han, med flittig Benyttelse af mine Skrifter og Taler, holdt Foredrag om Husflidssagen. Et Gjennemsyn af Referater fra hin Tid vil paa den eklatanteste Maade vise, i hvilket Omfang han den Gang, saa vel som senere, forstod at pløje med min Kalv og at tilegne sig mit Aandsarbejde. For saa vidt han dog ved at udbrede mine Tanker og Bestræbelser, kan have gjort Sagen Nytte ved sine Foredrag, skulde jeg gjærne have tilgivet ham, at han ikke gav mig Æren; men naar han, efter paa denne Maade at have spillet Sagen over i sine egne Hænder og derpaa vanrøgtet den, nu sparker til mig med den aabenlyse Tendens at vinde Publikum for sig paa Styrelsens og min Bekostning og derved atter faa Haand i Hanke med Husflidsselskabet — saa kan jeg ikke tie længere, men Sandheden skal frem.

---

*) Da jeg alt den Gang fik en Anelse om, at baade Æren og Takken for denne min utrættelige og i alle Maader følgerige Virken for Husflidens Fremme vilde blive mig berøvet, bad jeg en Del af de Mænd, der havde vist Sagen Interesse ved at tilkalde mig, om at give mig en lille Udtalelse om min Gjerning. Kun alt for beskeden har jeg hidtil gjemt disse Udtalelser af ansete Mænd; men nu har jeg ladet dem trykke, for at enhver Læser kan dømme om, hvorvidt jeg har Ret til at tale med, eller om Clauson-Kaas har Ret til at kaste Snavs paa den, uden hvis Gjerning hans Husflidsbegreb vilde været et Intet.

Mit allerede i korte Træk anførte turde være tilstrækkeligt til at vise, med hvad Ret Kaas kalder sig Skaberen og Bæreren af den danske Husflidsbevægelse. Vi skal nu se, med hvad Ret han viser sig som Stifteren af Husflidsselskabet og betragte hans Forhold til dette lidt nærmere.

I Udland og i Indland — vel at mærke, naar jeg ikke har været til Stede — har Hr. Cl.-Kaas optraadt med frit Mod som den egentlige Stifter af „Dansk Husflidsselskab". Vi skal her undersøge, om han er den Mand, der først har fremsat Tanken om Selskabets Dannelse, eller om han har lagt Planen til det, forfattet Indbydelsen til det eller lignende — eller om han ogsaa her tager Æren af en andens Arbejde og pryder sig med laante Fjer!

I mit Værk „Den danske Husflid" — med den før nævnte Undtagelse skrevet længe før jeg anede Tilværelsen af nogen Clausen-Kaas — findes Side 82 og følgende en Udvikling af Planen til talrige smaa Husflidsforeninger trindt om i Landet, hvoraf senere et stort Antal oprettedes nøje i Overensstemmelse med de af mig herom fremsatte Tanker og for største Delen med de af mig skrevne Vedtægter som Love.

Efter at have udviklet Tanken om Husflidsforeningerne netop saaledes, som de senere traadte ud i Livet, afsluttede jeg dette Æmne (Side 90) med følgende Linjer:

> **„Skulde det lykkes ret mange Steder for Mænd med varmt Hjærte for Sagen og Vilje til at bære den frem, at faa dannet saadanne Smaaforeninger til Husflidens Fremme, i Lighed med de alt bestaaende Landboforeninger, kun mindre og beskednere i Omfang og Virken, da vilde uden Tvivl en større Husflidsforening for hele Landet, bestaaende af kyndige og formaaende Mænd og Kvinder, være paa sin rette Plads, da en saadan Hovedforening kunde støtte og vejlede de mindre Foreningers Virksomhed paa mangfoldige Maader og i mange Retninger, og vilde kunne danne et Sammenknytningsbaand for disse. En saadan stor Husflidsforening vilde særlig være til Nytte ved Anskaffelsen af Modeller og Tegninger fra Udlandet, samt ved at skaffe Lærere i en og anden Husflid fra en Egn til en anden."**

Her ligger Ideen til Husflidsselskabet i al ønskelig Klarhed. Som alt omtalt fremsatte jeg den senere paa Industrimødet saa vel som ved tolvte Landmandsforsamling — hvor der intet Sted var Tale

om, at Clauson-Kaas var Fader til Ideen eller havde nogen væsentlig Part i dens Udvikling. Sandheden er nemlig, at Ideen er min, men ved Samtale med min daværende Medudgiver, Clauson-Kaas, om denne Sag, sluttede han sig til samme og foreslog, at vi, som Fællesudgivere af Husflidstidenden, burde være enige om at fremsætte den af mig paatænkte Indbydelse til Dannelse af en Husflidsforening for hele Landet. Dette havde jeg ikke noget imod. Men da han derpaa selv fremkom med en Plan for en stor Forenings Virksomhed (under Navn „Centralforening til Husflidens Fremme i Danmark", eller noget lignende), sagde jeg ham bestemt, at den vilde jeg ikke være med til. Denne hans vidtløftige Plan var virkelig ogsaa i den Grad umoden, forvirret og uudførlig, at den i en praktisk og forstandig Husflidsvens Øjne var ligefrem latterlig. Det hele var et Sammensurium af Ideer om „Teknisk Institut", der naturligvis slet ikke duede, som det var, om Fattigvæsens og Understøttelsesforeningers Opgaaen i en højere Enhed.

At jeg rent ud nægtede at have noget med denne hans mærkelige Foreningsplan at gjøre, førte til et Sammenstød mellem os, der sluttede med, at jeg sagde ham: „Udfør De selv Deres Plan, som efter min Mening har saare lidt med Husflidssagen at gjøre, saa forfølger jeg alene min Tanke om Dannelsen af et „Dansk Husflidsselskab".

Da jeg ikke var til at rokke, frafaldt Clauson-Kaas til min store Forundring med ét hele sin varmt forfægtede Plan og sluttede sig til min. **Den af mig forfattede** Indbydelse paategnede Kaas som Medunderskriver. Som boende i Kjøbenhavn besørgede han derpaa dens Trykning og Udsendelse til en Del Mænd trindt om i Landet, der kunde formodes at ville tiltræde som Medindbydere, samt modtog Indbydelserne tilbagesendte. Som boende i Kjøbenhavn paatog Kaas sig end videre at sørge for Lokale til et Stiftelsesmøde, samt at indbyde forskjellige agtede Mænd personlig til Deltagelse i dette, der imidlertid blev aabnet af mig. At dette kan berettige ham til at optræde som Ophavsmand for Selskabet, forstaar jeg ikke! Men alle disse Kjendsgjerninger hindrer ikke den brave Kammerjunker og Ritmester i at optræde som den rette Mand, hvem der skyldes særligt Hensyn.

Den eneste Retning, hvori Selskabet fik Præg af Kaas, var ved Valget af den første Bestyrelse, i det alle Medlemmer af denne

— saa vidt mindes ene med Undtagelse af Dr. Steenstrup — var udpegede af Clauson-Kaas. Ikke en eneste, udenfor Indbyderne, var særlig erfaren eller kyndig paa Husflidsomraadet. Kaas's Klage **nu** over denne Mangel paa Sagkundskab lyder derfor ganske besynderlig, men er lige saa let gjennemskuelig, som den er morsom.

Saa snart Foreningen var dannet — under det af **mig** givne Navn „Dansk Husflidsselskab" — viste Clauson-Kaas strax, hvad han førte i sit Skjold. Efter at den nyvalgte Bestyrelse havde haft et foreløbigt Møde, hvori jeg deltog, rejste jeg hjem til Jylland. Men kort efter modtog jeg den overraskende Efterretning, at Bestyrelsen havde holdt et organiserende Møde, **sammenkaldt af Kaas.** Om dette højst vigtige Møde havde jeg end ikke Spor af Anelse; Kaas havde paa egen Haand, uden mindste Bemyndigelse, indvarslet Mødet; alle de øvrige Bestyrelsesmedlemmer var tilkaldte, **kun ikke jeg.** Meningen med dette noble Skridt af Ritmesteren fremgik tydeligt af, hvad der foregik paa Mødet. Formand og Næstformand, Kasserer og Sekretær blev valgte. **Den fraværende Skaber af Husflidsspørgsmaalet og Stifter af Selskabet samt hidtil Hovedbærer af hele Husflidsbevægelsen i Danmark blev fuldstændig forbigaaet***), medens Kaas valgtes til den betydningsfulde Sekretær-

---

*) Og dette til Trods for, at de til Stiftelsesmødet trykte „**Forslag til Love for Dansk Husflidsselskab**" i sin § 13 tydeligt angav Tanken med Selskabets Styrelse. De Bestyrelsen omhandlende §§ lød saaledes:

§ 13.

Samtlige Kredsformænd danne et Bestyrelsesraad, som ved skriftlig Afstemning vælge en Bestyrelse paa 9 Medlemmer. Disse vælge af deres Midte Selskabets Direktør, raade over dets Midler og bestemme dets aarlige Virksomhed.

§ 14.

Den daglige Ledelse af Selskabets Virksomhed foregaar ved to blandt Bestyrelsens Medlemmer af disse valgte Mænd, hvoraf den ene som aktiv Formand styrer Selskabets Virksomhed udadtil og besørger dets skriftlige Forretninger, saa vel som Tidendens Redaktion; den anden leder Selskabets Virksomhed indadtil, ved som Forstander at lede Undervisningen i de forskjellige Fag og forestaa Museet ved Prøvelagrene.

„Arbejdets Deling" var jo her tydelig givet. Men den passede aabenbart ikke Kaas. Da han hin Gang sammenkaldte Styrelsen, kunde dennes ny Medlemmer jo ikke ane, at Husflidsselskabets **virkelige** Stifter og Grundlægger var det eneste Bestyrelsesmedlem, der **ikke** var indvarslet. Dhrr. Medlemmer kunde næppe formode andet, end at Mødet var indkaldt

post, skjønt enhver, der har arbejdet sammen med ham, ved, at han i højeste Grad mangler den for en saadan Stilling mest nødvendige Egenskab: at kunne føre Tanken klart i Pennen.

Med hint vel beregnede, men ikke synderlig smukke Træk havde imidlertid Clauson-Kaas naaet sit Maal, thi i sin Egenskab som „Sekretær", med en velvillig Formand i Baron Zytphen-Adeler, hans gamle Militærkammerat, erhvervede han sig snart over for den paa Husflidsomraadet uerfarne Bestyrelse Hovedindflydelsen paa Selskabets Virken og fik efterhaanden denne saaledes sammenfiltret med sine personlige Interesser, at det fik den bedrøveligste Indflydelse paa Husflidssagens Fremme.

En Undersøgelse af disse Forhold ligger imidlertid ikke for her, hvor jeg blot har til Opgave at dokumentere, at naar Kaas præsenterer sig som den egentlige Stifter af Husflidsselskabet, saa gjør han det med samme Ret som den, hvormed han udgiver sig for at være Husflidssagens Skaber!

* * *

Efter at have klaret Holdbarheden af det Standpunkt, som Kaas har tilladt sig at indtage, skal jeg nærmere gaa over til en Undersøgelse af de nærgaaende Sigtelser, han er ublu nok til at fremføre mod mig personlig.

Det væsentligste her er den Stræng, Kaas gjentagne Gange anslaar, at jeg i en utilbørlig Grad skal have varetaget mine „klingende" Interesser. For enhver, der blot kjender lidt til Selskabets Historie, lyder denne Anke i og for sig mærkelig, men i **Clauson-Kaas's** Mund derhos usigelig komisk. For dem, der ikke

---

af Kaas **efter Samraad med mig**, den oprindelige Indbyder, og min Fraværelse kunde kun fortolkes som Ligegyldighed fra min Side.

Oven citerede Stiftelses §§ om Styrelsen er naturligvis **ikke** fremlagt, før Funktionærvalget fandt Sted!

kjender denne Gentlemans Forhold til Selskabet, skal jeg over for hans Sigtelser kun fremsætte følgende med Sandheden overensstemmende Erklæring:

1. **Jeg har ingen Sinde søgt Husflidsselskabet om nogen pekuniær Understøttelse eller nogen Fordel for mit personlige Vedkommende.**
2. **Jeg har ingen Sinde søgt det om nogen som helst Understøttelse til Udgivelsen af mine betydelige Husflidsskrifter.**
3. **Jeg har lige saa lidt forlangt Husflidsselskabets Støtte, af nogen som helst Art, til nogen Forretning mig vedkommende.**

Med andre Ord: min Virksomhed har staaet i højeste Grad uegennyttig over for Selskabet — og det er der heller ikke nogen, som kjender mig og Forholdet, der i mindste Maade betvivler.

Forinden Selskabet stiftedes, bevilgede Regeringen mig, som Støtte for min Husflidsvirksomhed, 400 Kr. aarlig. Dette Beløb er mig siden udbetalt gjennem Husflidsselskabet. Jeg har aldrig søgt Selskabet om denne Sum og har uden Betænkning modtaget den som en Anerkjendelse af min aarevis tidligere ulønnede Virksomhed*) og som en Opmuntring til vedvarende fri Virken til Husflidens Fremme, en Virken, jeg efter Evne har fortsat.

Side 13 siger Kaas i sit „Indlæg:"

„Hr. Roms korte Ophold i Svendborg figurerer med 100 Kr."

De 100 Kr., som her for mit Vedkommende „figurerer", er, hvad K. meget vel ved, **kun** Dækning af **virkelige** Rejse- og Opholdsudgifter i 5 Dage under Landmandsforsamlingen i Svendborg, hvor jeg efter Bestyrelsens enstemmige Beslutning, som Selskabets Repræsentant, skulde fungere som Formand i Husflidsudstillingens Dommerkomité, og derfor have mine Udgifter dækkede. Havde blot

---

*) For at fremme denne holdt jeg — med Skoledirektionens Billigelse — Hjælpelærer paa egen Bekostning i flere Aar og nyder ingen Pension, da jeg, **for at hellige Husflidssagen og Udbredelsen af god Fritidslæsning blandt Menigmand min fulde Kraft**, i Aaret 1875 frivillig i mine bedste Aar søgte min Afsked fra et godt Embede.

Hr. Kaas's Papirer fra Svendborgudstillingen været lige saa klare som mine, kunde han været glad; i saa Fald vilde det Regnskab, som han aflagde for sin Mission der, være kommet til at se mere fornøjeligt ud, end det gjorde.

I Kaas's „Indlæg" Side 16 staar: „Fra 1878 opgav jeg min Hovedindtægt, Værktøjsomsætningen, i Følge Kompromis til Hr. Rom, og medens de tidligere i alt modtagne 500 Kr. bortfaldt, erholdt jeg som et tarveligt Æqvivalent i alt 1200 Kr., og altsaa en pekuniær Tilbagegang i Steden for Fremgang."

Side 17: „For at man kan have en Mening om Omfanget af den Indtægt, der kan fremkomme af at være Leverandør af Raastoffer og Værktøjer til Husflids-Skoler, Foreninger m. m. heri Landet alene, og saaledes et Overblik over de Fordele, jeg bortgav ved at frasige mig saadanne Leveringer til Fordel for Firmaet osv." — Side 17 længere nede: „Om end det store Tab, jeg maatte lide ved min Frasigelse, var øjensynlig, har jeg dog ikke betænkt mig paa at gaa ind derpaa."

Og Side 23: „Ved det imellem Hr. Rom og mig tilvejebragte Kompromis og mit til ham afstaaede Værktøjssalg forudsattes, at han som en kun ringe Erstatning fra hans Side skulde virke for Husflidstidendes og dens Tegningers Udbredelse, uden større Fordel for ham."

Efter disse Udtalelser maa Læseren nødvendigvis tro, at Kaas med umaadelig Højmodighed har afstaaet mig en blomstrende Forretning og en glimrende Indtægt.

Dette er den mærkeligste Paastand, jeg nogen Sinde har set! Den Forretning, der i sin Tid paa min Foranledning blev oprettet under Firma C. Th. Rom & Co., men som aldrig er bleven ledet af mig, er opstaaet og har udviklet sig uden mindste Forbindelse med Husflidsselskabet eller Kaas og staar som en fuldstændig privat Handel. Den fremstod i Husflidsdyrkernes Interesse for at afgive en sund Konkurrence mod det kaasiske Værktøj- og Materialudsalgs ofte ublu Priser og slette Varer, hvorover jeg tit modtog bitre Klager fra Husflidsdyrkere. Da Kaas mærkede, at Konkurrencen blev trykkende for ham, i det Husflidsfolkene fandt bedre Regning ved at kjøbe hos det ny Firma, fik han viklet Husflidsselskabet ind i et Udsalg for Husflidsarbejder, hvortil Selskabet gav Navn og Kapital. Da dette var ordnet, kilede Kaas sin Værktøjshandel ind i denne Forretning paa en saadan Maade, at den fremtraadte, og i Bladene blev anmeldt, som Dansk Husflidsselskabs **Værktøjsudsalg**. Dette Kneb hjalp imidlertid kun en føje Stund, i det hele Forret-

ningen gik fallit i Løbet af meget kort Tid. Kaas maatte atter begynde Salget paa egen Haand, men da, som det syntes, „Geschäften" slet ikke vilde gaa mere, fik han den geniale Ide at ville afgive sin „glimrende" Forretning til C. Th. Rom & Co. mod at blive Delhaver med „blot nogle faa Procent". Da gjentagne paatrængende Henvendelser herom blev frugtesløse, paatvang han Styrelsen og C. Th. Rom & Co. en for begge Parter lige ørkesløs og pinlig Forhandling om „Erstatning", fordi han nu vilde opgive sin Handel til Fordel for C. Th. Rom & Co. Da dette Firma ikke i mindste Maade brød sig om, enten Kaas vedblev eller holdt op med sin Handel, gik det ud over Selskabet, i det Kaas i den sørgelige Anledning fik bevilget et Tillæg til den givne Sekretærløn, saa den blev 1200 Kroner — saa vidt mindes i Betragtning af, at K. kunde gjøre mere Arbejde for Selskabet, naar han ikke var optagen af sin Handel! Fra Kaas erholdt, saa vidt jeg ved, C. Th. Rom & Co. ingen Sinde det mindste Værktøj, og det eneste „Kompromis", jeg ved, der blev sluttet, var at Cl.-K. tilbød fremtidig at afgive alle til ham indløbne Bestillinger til C. Th. Rom & Co., mod at dette Firma betalte ham visse Procent Rabat for disse, samt at han fremtidig paa Husflidstidendens trykte „Forbilleder" vilde henvise Kjøberne til C. Th. Rom & Co., naar dette Firma vilde ophøre med Udgivelsen af lignende Tegninger og forhandle nævnte, af ham udgivne Forbilleder mod passende Rabat. Det er denne Rabat, der er Tale om i det tre Linjer store Brev fra mig, som Kaas har fundet mærkeligt nok til at optrykkes Side 23. De deri nævnte 50 pCt. er ikke overdreven Avance, naar Rabat skulde gives til Boghandelen, og det tages i Betragtning, hvilken Mængde Tegninger, der i Kaas's daarlige Udvalg makuleres ved den stadige Vragning under Detailudsalget. Den i nævnte Brev som „min Avance" betegnede maa omhandle Forlagsforretningens Rabat, da jeg ikke mindes, nogen Sinde at have hverken attraaet eller erholdt en Skillings Fordel ved de kaasiske Tegningers Udgivelse eller Salg. Hvad selve Bestillingerne, der indgik gjennem Kaas, angik, da hørte jeg senere, at de var saa godt som intet, — en god Illustration til hans Omsætnings daværende Standpunkt. Hvad Selskabets Styrelse egentlig havde med denne Sag at gjøre, begriber jeg ikke, og jeg formoder, at D'Hrr. Medlemmer i denne Retning ikke er klogere end jeg. Men over for Publikum klinger det jo saa

kjønt, naar K. gaar omkring og fortæller, at han har afstaaet sin store Forretning til Rom og faaet Skam til Tak. — Kun Skade, at denne Historie er lige saa upaalidelig, som hvad han har at fortælle om at være Husflidssagens Skaber, og det er ligefrem en grov Usandhed, naar Kaas Side 25 siger:

„— den Gang blev jeg netop stadfæstet i Stillingen som nu lønnet Sekrætær -- mod som Vederlag at afstaa min hidtil væsentligste Indtægt til det af Hr. Rom & Co. etablerede Værktøjssalg."

Til de Side 26 i „Indlæget" aftrykte Linjer undertegnet C. Th. Rom & Co. skal jeg blot bemærke, at jeg ikke har noget Ansvar for, hvad dette Firma skriver eller underskriver, men at jeg for øvrigt, efter hvad længere hen oplyses om Ritmesterens Virksomhed i Husflidsselskabets Tjeneste, meget vel forstaar, at Firmaets Indehaver har udtrykt sig, som sket er.

Naar Kaas (Side 25—26) skriver: „Som et Exempel paa den Støtte, som fra dette „Compani" er ydet Selskabet for de modtagne 400 Kroner af dets Kasse, citeres" osv., da er denne Ytring fuldstændig taabelig. Firmaet C. Th. Rom & Co. har — det ved Cl.-Kaas godt — aldrig modtaget 4 Øre fra Husflidsselskabet, end mindre „400 Kr. af dets Kasse".

Men af den Slags uvederhæftige Udtalelser og de ubegribeligste „Sandhedsmodifikationer" vrimler Ritmesterens sidste Forsøg paa ved Hjælp af Sværte at slaa sig op i den Grad, at det vilde blive alt for trættende at imødegaa og paavise alle de Mærkeligheder, han har bedrevet i dette fripostige Aktstykke, og jeg skal derfor ikke nærmere gaa i Enkelthederne efter at have oplyst Hr. Kaas's Troværdighed i de væsentligste Punkter.

Endnu blot en „Opklaring".

Som det lader, har Kaas forgjæves søgt Kolporteringsbevilling til sin „Husflidstidende" (Side 15), og derfor synes den Bevilling, der er bleven tildelt „Husvennen", (men rigtignok aldrig bliver brugt) at være ham en stor Torn i Øjet. Af denne Grund havde Kaas rimeligvis givet en Anmeldelse af „Børnevennen"*) Plads i **Selskabets officielle Husflidsmeddelelser** med følgende bombastiske Indledning:

*) Et skikkeligt, lille Børneblad, hvis Anbefaling af Kaas jeg ikke kan have det mindste imod.

„At forsyne store og smaa med god og sund Læsning er Nutidens Opgave. Den hilses tre Gange velkommen af alle dem, hvem Ungdommens og Børnenes sande Vel ligger paa Hjærte. Men endda undgaas det ikke, at selv de, hvem Opgaven ligger nærmest, og hvem den burde være helligst, under Løftet om at ville modarbejde al fordærvelig Læsning, at ville værne om en Literatur af ene opdragende, belærende og streng sædelig Art, der kan vække og værne om store og gode Tanker og Handlinger, glemme deres Kald og — ligegyldig af hvad Grund — lade de lokkende Fristelser skimte igjennem Linjerne, glemme den rent sædelige smitfri Art."

At der her ondskabsfuldt sigtedes til netop min offentlige Virksomhed for god Læsnings Udbredelse, tvivlede ingen om.

Da dette Misbrug af Selskabets officielle Organ kom mig for Øje, netop som jeg kunde meddele „Husvennens" Læsere hans Afgang fra Selskabet, kunde jeg ikke nægte mig den satiriske Spøg, at dyppe den velvillige Kritikus i sit eget Fedt, og Anmeldelsen om Afskedigelsen af Selskabets tidligere Sekretær, Hr. Kammerjunker og Ritmester Clauson-Kaas, fik derfor følgende Mellemsætning:

„At forsyne store og smaa med gode og sunde Husflidsideer er Nutidens Opgave. Den hilses tre Gange velkommen af alle dem, hvem Ungdommens og Børnenes sande Vel ligger paa Hjærte. Men endda undgaas det ikke, at selv den, hvem Opgaven ligger nærmest, og hvem den burde være helligst, under Løftet om at ville modarbejde al fordærveligt Tidsfordriv og at ville værne om en Idræt af ene opdragende, belærende og streng sædelig Art, der kan vække og værne om store og gode Tanker og Handlinger, glemmer Kaldet, og (ligegyldig af hvad Grund) lader de lokkende Fristelser skimte igjennem — den store Strøm af varmt interesserede Talemaader, glemmende at tomme Flosklers Følge er golde Frugter".

Denne Spøg — hvormed det naturligvis ikke var min Mening at sigte en Smule mere til Kaas, end han i sin Anmeldelse har sigtet til mig (lad ham nægte, at han har haft en saadan „Absicht!") har Kaas taget mig meget ilde op — mærkeligt nok, at han kan blive saa vred over sine egne Ord — men da han jo nu ikke i Selskabets Organ vil give Anledning til saadanne Narrestreger mere, saa skal min Behandling af ham fremtidig ske i fuldt Alvor.

Han skal ikke oftere komme til at beklage sig over Spøg.

Til Oplysning af min Stilling til Cl.-K. er det endnu nødvendigt, at jeg dvæler lidt ved Virksomheden under hans Sekretariat.

Var „de syv fede Aar" for Kaas ogsaa syv heldige Aar for den danske Husflidsbevægelse? Nej, des værre! Selskabet var stiftet særlig for at støtte Husflidsforeningerne, men forgjæves spejdede disse efter en virkelig sagkyndig Støtte hos Selskabets ledende Aand. Den kom ikke, dels fordi denne virkelig manglede Evne til at lede, og dels fordi der syntes at mangle en ren Vilje. Alt, hvad der stod i Forbindelse med Kaas's Egeninteresse, blev fremmet energisk, ja ofte mageløst. Han forsmaaede da ikke Midlerne. Exempelvis skal anføres, at unge Piger i et af ham arrangeret privat Kursus for Betaling havde erholdt en tarvelig Undervisning i Straafletning. Husflidsforeninger (f. Ex. i Aarhus og Kolding) henvendte sig i den Anledning til Selskabets Sekretær, der da som Mellemmand sendte en Straafletningslærerinde til disse Byer. Men denne stakkels Pige klagede over, at hun havde maattet forpligte sig til at afgive en betydelig Del (saa vidt mindes Tredjedelen) af sin tarvelige Løn til Kaas! Der lød indignerede Klager over saadanne for Selskabet uværdige Historier. Kaas erklærede da for Styrelsen, at saadant slet ikke vedkom Selskabet, men var en ham kun vedkommende Privatsag. Men til saadanne Privatsager brugte Kaas ugenert Selskabets med dets Navn stemplede Papir og Konvoluter. Enkelte Ting af denne Art kom Styrelsen for Øre, men hvor meget blev ikke upaatalt, som dog vakte Ærgrelse og Mistillid hos Husflidens Venner trindt omkring? Kaas maatte hin Gang give Styrelsen bestemt Løfte om at holde sine egne Sager og private Foretagender ude fra Selskabets. Hvorledes dette blev holdt, ved enhver, der har haft nærmere med Sagen at gjøre. Er maaske følgende Historie af en anden Art: Bestyrelsen opdager indsendt til Ministeriet en udførlig Plan over en saa højst vigtig og vanskelig Sag som Husflidens Indførelse i Skolerne — gjennem tvungen Undervisning deri paa Seminarierne ved Gymnastiklærerne, der atter skulde oplæres særligt i Husflid i Kjøbenhavn osv. — indgivet fra Husflidsselskabets Sekretær, uden at Styrelsen har Anelse derom? Kaas nævner sig deri som Selskabets „Forretningsfører", Dokumentet er udfærdiget paa Papir, stemplet med Selskabets Navn, paategnet „Sekretariatet", og indført i Selskabets Kopibog. Alt maa forvisse om, at han her kun optræder som Fuld-

byrder af Selskabets Styrelses vel overvejede, uddebatterede og modne Beslutninger. Men alt dette hindrer ikke den i Klemme komne Sekretær i at erklære, at det hele er en kun ham vedkommende Privatsag! Alt dette vedkommer slet ikke Styrelsen!!!

Fra Kaas erholdt Styrelsen ogsaa kun sjælden Meddelelser, uden om hvad der passede ham. Efter hans Fjærnelse skriver saaledes en af vore ivrigste og virksomste Husflidsvenner til mig:

„Det, jeg mest havde mod ham (Kaas), var hans Upaalidelighed, han glemte i det ene Brev, hvad han havde skrevet i et tidligere, og ofte fik man slet ikke Svar eller først længe efter, at Sagen skulde været afgjort. Dernæst at man aldrig fik andet end hans Svar, selv om man skrev til Selskabet, hvad jeg ikke faa Gange har gjort i lange 8 Siders Breve, som Bestyrelsen vel aldrig har set."

Bestyrelsen vides ingen Sinde at have set slige Breve!

Mange bitre Klager af den Art modtog jeg tit og ofte, baade over Upaalidelighed og Udueligheed, over Interesserthed og over Mangel paa Klarsyn.

Men hvorfor greb jeg da ikke ind, vil man spørge!

Jo, det gjorde jeg, Gang paa Gang. Kvitteringen derfor findes i Kaas's Indlæg, Side 24, hvor han fortæller, at Rom „gjentagne Gange havde prøvet paa hensynsløs at angribe hver Del af min (Kaas's) Virksomhed."

Saaledes var det. Enhver Kritik blev gjort til en Fortrædigelse, til hensynsløse Angreb, personlig Uvilje. Det blev Parolen, og dermed var min Opposition lammet over for den hæderlige, kun over for Kaas alt for velvillige Bestyrelse. Med flydende Tunge, smidigt Væsen, en vis Behændighed, og ikke altfor nøjeregnende med at skjænke ren Vin i for Bestyrelsen, kunde Kaas magelig klare alt, hvad der paataltes.

Jeg skal anføre nogle Exempler paa, hvorledes jeg forgjæves søgte vigtige Ting gjennemført.

Saaledes angaaende Lærernes Husflidskursus.

Ved alle andre Feriekursus (i Sang, Kemi, Tegning osv.) erholder Deltagerne foruden fri Undervisning tillige Diæter (2—3 Kroner daglig) for at kunne leve i Hovedstaden. Fra første Færd havde Kaas — hvem Kursuset i Husflid var betroet — faaet gjennemført, at Deltagerne kun erholdt fri Undervisning, ingen Diæter. Som „Understøttelse" kunde de da efter hans Indstilling (naar de var artige) have Udsigt til en lille Del i nogle Hundrede Kroner,

Selskabet aarligt bevilgede i dette Øjemed — hvis da ikke dette Beløb blev slugt af en lang Regning fra Kaas over de Redskaber og Materialier, Deltagerne havde konsumeret gjennem Undervisningstiden. Dette var nemlig Coutume.

Aar for Aar søgte jeg at faa bevilget Diæter til Husflidskursusets Deltagere. Men forgjæves. Kaas satte sig stadig derimod: „Der maatte endelig uddannes saa stort et Antal Lærere som muligt". Og denne snildt udkastede Tanke overvandt stadig mine, ofte varme, Argumenter. Jeg har liggende et Brev, som jeg skrev til Styrelsen om denne Sag i Juni 1876. Det er ikke afsendt, rimeligvis fordi jeg mundtlig har foredraget Sagen igjen; men jeg citerer her, hvad jeg den Gang skrev, fordi det den Gang, som senere, var et nøje Udtryk for min Mening om denne Sag, og om C.-K.s Stilling til den.

Blandt mine Henstillinger (Betingelser for min fremtidige Virken sammen med Selskabet) anføres:

„At Styrelsen vil lade sig det være særlig magtpaaliggende, at virke hen til, at Lærerne, der deltager i det for Statens Midler givne Kursus i Husflidsgjerning, i Lighed med de Lærere, der modtager Uddannelse i andre Fag i Ferien, erholder et dagligt Vederlag paa 2 à 3 Kroner. Jeg har gjentagne Gange forgjæves i Styrelsesmøderne fremhævet det i høj Grad ubillige i, at de ofte bundfattige Lærere, som søger Kursuset, skal have Valget imellem at sulte og berøve deres Familie det nødvendigste eller at gjøre Gjæld i Anledning af det dyre Ophold i Hovedstaden. Dette er et Misbrug af de flinkeste Læreres gode Vilje, og jeg har modtaget mangen en harmfuld Indsigelse fra Lærere herimod. Naar dertil kommer, at Eleverne i Kursuset i dyre Domme har maattet betale Materiale og Værktøj til eget Brug fra Kursuset, vil Deltagelsen i dette let sætte den flinke Lærer saaledes tilbage, at det i høj Grad svækker Lysten til at virke for en Sag, der kræver saa store Ofre. Den af Skolens Forstander (Clauson-Kaas) til Forsvar for Undladelsen af at give Lærerne, der deltager i Husflidskursuset, faste Diæter, fremførte Grund, at det skulde give Anledning til, at Lærerne søgte Kursus for at faa Ferieadspredelse i Kjøbenhavn, kan jeg ingenlunde billige, da jeg formener, at de Skolelærere, der søger Husflidsundervisning, gjennemgaaende er lige saa hæderlige, som de, der søger andre Feriekursus, i hvilke der al Tid gives Dagpenge.

Der er forrige Aar, efter Forstanderens (Cl.-K.s) Opgivende, givet 600 Timers Undervisning (der, fordelt paa 30 Arbejdsdage, giver 20 Timers Undervisning daglig), hvilket næppe kan andrage mere end 600 Kroner i Honorar til Kursusets Lærere (à 1 Kr. Timen). Naar Selskabets Tilskud for Fripladser medregnes (ca. 300 Kroner) vil der saaledes blive ca. 1700 Kroner tilbage til Pladsleje osv.

(Værktøj og Redskaber har Selskabet jo bekostet). Kunde deraf intet anvendes til Diæter? I ethvert Tilfælde vilde Selskabet sikkert kunne formaa Regeringen til at yde en større Understøttelse, naar Styrelsen med Bestemthed hævdede Nødvendigheden heraf."

Sagen blev imidlertid uforandret. Den fordrede Ændring passede ikke Kaas — ellers var den sikkert gjennemført. Først da Kaas var fjærnet, lykkedes det at gjennemføre Tanken. Dansk Husflidsselskabs Organ indeholder i sit Nr. 2 for 1881 følgende Meddelelse:

„Hidtil har, som bekjendt, de Lærere, der har faaet Feriekursus i Husflid, selv maattet afholde alle de Udgifter, Opholdet i Ferien medførte, og kun haft Udsigt til Andel i nogle faa hundrede Kroner, som Husflidsselskabet var i Stand til at uddele som Understøttelse. Det glæder os at kunne meddele, at dette fremtidig forhaabentlig vil blive anderledes, i det der i Aar, paa Foranledning af Husflidsselskabets Bestyrelse, paa Regeringens Finantslovforslag for første Gang er opført 3,000 Kr. med den Bestemmelse, at Deltagerne i Husflidskursuset deraf skal have Diæter til deres Ophold, saa længe Undervisningen varer. Der tør vel nok næres godt Haab om, at Rigsdagen vedtager denne Post."

Paa sidste Side af sit „Indlæg" (48) citerer Kaas denne Meddelelse, og den samme Clausen-Kaas, der stadig har hindret denne Sags Fremme, har den uforlignelige Dristighed at tilføje følgende Linjer:

„Da dette vedrører den Sag, jeg gjentagen har opfordret Styrelsen om at fremme (!), og derefter direkte personlig har indstillet til Ministeriet senest i min Indstilling om Haandgjerningens Indførelse i Seminarierne, vil ligeoverfor Tidendens Tavshed herom en Henvisning hertil næppe betragtes som Ubeskedenhed fra min Side."

Man ved virkelig ikke, hvad man mest skal forundres over: den Dristighed, hvormed der her omgaas med Sandheden, eller den Naivitet, hvormed Forfatteren tror, at sligt skal blive taget for god Vare.

En anden Sag, som jeg i Selskabets og Husflidsvenners Interesser søgte fremmet, gav Anledning til, at jeg udmeldte mig af Selskabets Bestyrelse.

Paa mine Rejser var det blevet mig klart, at Selskabets Medlemmer og andre Husflidsvenner i høj Grad savnede regelmæssige Meddelelser om Selskabets Arbejde og Husflidssagens Gang. Det eneste Blad, hvori saadanne Meddelelser var selvskrevne, „Nordisk

Husflidstidende", holdtes kun af faa, baade paa Grund af Indholdets Daarlighed, og paa Grund af den exempelløse, uefterrettelige Udgivelse, stadig 3 a 6 Maaneder for sent. Jeg havde forgjæves søgt at raade Bod paa dette Forhold, og havde for længst trukket mig fuldstændig tilbage fra Udgivelsen, da dette ikke lykkedes. Jeg indgav da i Maj 1875 til mine Medbestyrere et omhyggeligt motiveret og beregnet Forslag om, at Styrelsen skulde udgive et Medlemsblad, i Lighed med det blomstrende Biavlerselskabs Blad, og bad om denne Sags hurtige Behandling, for at alt kunde være klart til Begyndelse strax efter Høst, hvis mit Forslag vandt Bifald. Dette Forslag passede aabenbart ikke Selskabets Sekretær. Den hurtige Behandling, jeg havde bedt om, fremmedes derfor saaledes, at Sagen først kom til Afgjørelse i December Maaned. Clauson-Kaas kom da med et andet Tilbud. Han vilde nu levere de ønskede Medlemsblade. Hans Tilbud blev modtaget, og for at vise, at det var Sagen og ikke Personen, der laa mig paa Hjærte, tiltraadte jeg Afgjørelsen med det bestemte Forbehold, at Bladet virkelig kom i regelmæssig Gang og nøjagtig kom ud først i hver Maaned. Løftet herom fik og modtog Styrelsen højtidelig af Clauson-Kaas, og den af ham forlangte rundelige Betaling blev ham bevilget.

Saa gik den for Husflidssagens Fremme kostbare Vintertid. Der kom ikke Spor af Medlemsblad. Der var gaaet henimod et Aar siden jeg forelagde denne vigtige Sag for Styrelsen; da det første Kvartal af det ny Aar var gaaet, havde min Taalmodighed naaet sin Grænse, og jeg tilstillede da Formanden for Husflidsselskabet, Hr. Lensbaron Zytphen-Adeler, følgende **Udmeldelse** af Selskabets **Styrelse**:

Til

Styrelsen for „Dansk Husflidsselskab".

I Fjor Foraar tillod jeg mig at henlede den ærede Styrelses Opmærksomhed paa, at Udgivelsen af et Medlemsblad, som kom ud til bestemte, regelmæssige Tider, efter mit Skjøn og min alvorligste Overvejelse var aldeles nødvendigt for Selskabets Udvikling og Formaalets Fremme. Jeg bad derfor, overtydet om dette Spørgsmaals store Vigtighed, om, at det maatte komme til snarest Forhandling og Afgjørelse.

Efter meget lang Tids Forløb blev, som bekjendt, mit Forslag forkastet, og et Tilbud i lignende Retning fra Hr. Kmjkr. A. Clauson-Kaas antaget, i det han forpligtede sig til maanedlig at lade et Særtryk af „Nordisk Husflidstidende"

regelmæssig og bestemt komme Medlemmerne i Hænde. Sidst i December leverede jeg, efter Løfte, Bidrag til det første Nr. af Medlemsbladet.

Maaned paa Maaned har jeg ventet paa at se min Tanke realiseret, men vi har nu fire Gange skrevet den første i Maaneden, uden at der endnu har vist sig Spor af det første Nummer af det maanedlige Medlemsblad, end sige af de øvrige, der burde været udkomne.

Det er herved blevet mig aldeles klart, hvad i øvrigt mer end én Omstændighed tidligere har antydet for mig, at min Deltagelse i Styrelsen er betydningsløs, ja maaske endog skadelig, fordi jeg som Medlem af Styrelsen ved personlige Hensyn hindres i fri Virken efter egen Overbevisning for Husflidssagens Fremme. Da jeg derhos er moralsk overtydet om, at Udbyttet af de Summer, som anvendes til Husflidslageret, ganske er et tilsvarende, som Resultatet af de Penge, der vil blive anvendte til Medlemsbladet, samt har en stærk Formodning om, at de Kursus, der i Selskabets Navn gives for Statens og Selskabets Penge, ved nærmere Eftersyn vil vise sig at tage sig ganske anderledes ud paa Papiret end i Virkeligheden, saa tillader jeg mig herved at udmelde mig som Medlem af Styrelsen for „Dansk Husflidsselskab".

Ærbødigst

Kjøbenhavn den 3dje April 1876. N. C. Rom.

Man vilde næppe kunnet fortænke mig i, om jeg den Gang som Selskabets Ophavsmand og Sagens oprindelige Hovedbærer, havde indanket Sagen for Offentligheden, men jeg gjorde det ikke, fordi jeg ikke vilde give Signalet til en Splittelse i Husflidssagen og derhos ikke ønskede at fortrædige de hæderlige Mænd, der, foruden Kaas, sad i Styrelsen af ren Velvilje for den gode Sag, og som jeg vidste handlede efter bedste Syn paa Forholdene. Jeg tvang min Sorg tilbage og ventede, aldeles overbevist om, at Kaas i Løbet af forholdsvis kort Tid vilde gjøre sig selv aldeles umulig. Dette indtraf ogsaa punktlig nok senere.

Siden har jeg efter Evne virket for Husflidssagen uden at være Medlem af Styrelsen. Efter dennes Anmodning tiltraadte jeg først sammes Virksomhed i Egenskab af teknisk Konsulent, efter at Kaas stiltiende havde maattet udtræde som stemmeberettiget Styrelsesmedlem og kun indtog Pladsen som „lønnet Sekretær". Jeg har saaledes i de senere Aar deltaget i Møderne, og har talt efter min Overbevisning, naar jeg blev adspurgt. Men naar Kaas i sit „Indlæg" søger at give det Udseende af, at det egentlig er mig, der argelistig har styrtet ham ved at lægge Kabaler bag hans Ryg, saa kan jeg rolig erklære dette for Usandhed. Jeg

har ingen som helst direkte Del i den Beslutning, Styrelsen endelig saa sig nødt til at tage om Kaas's Fjærnelse. Naar han saaledes til Kredsformændene paa Fyn har fortalt, at han skulde styrtes, fordi Rom vilde være Sekretær, da indeholder ogsaa denne Paastand kun ren og skjær Usandhed. Jeg har hverken fremsat Ønske om at være Kaas's Efterfølger som Sekretær eller faaet noget Tilbud derom. Kaas's Fald er ene fremkommet ved et stedse stigende Misbrug af hans Stilling, saa at Styrelsen ikke havde andet Valg end at fratage ham Sekretærposten, dersom Medlemmerne ikke skulde se sig reducerede til rene Straamænd, der kun havde den ubehagelige Stilling at staa som Skjærm for de „Meriter", Selskabets Sekretær bedrev, som om han var eneraadende over Selskabets Midler.

Hr. Clauson-Kaas's, af de fire Kredsformænd sekunderede, højrøstede Fordringer om Sammenkaldelsen af et beslutningsdygtigt „Samfundsraad", er overordentligt karakteristisk! I de syv Aar, der er forløbne siden Stiftelsen, og i hvilke Clauson-Kaas har udfoldet sin „fungerende" Virksomhed, har han ikke været saa heldig at opdage det fæle: at Styrelsen ikke sad som saadan med Rette, end mindre at den havde brudt Selskabets Love, eller var ganske ukyndig paa Husflidsomraadet. — Men ikke saa snart er Kaas afskediget, før „det vidunderlige" sker: Kaas opdager det alt sammen paa en Prik. Saadant Skarpsyn kan en lille Stillingsforandring give! Styrelsen er med ét „den med Urette fungerende", der „klamrer sig fast til sin Stilling" (S. 5). Styrelsen er (S. 31) „kun foreløbig; den er, som den, der selv og egenmægtig har brudt vore Love i dens egen Sammensætning, i at varetage Selskabets Tarv, nu uden Competence, styrer egenmægtig, og unddrager sig Ansvaret for sin Ledelse". Man faar det Indtryk, at den er lovbrydende, uduelig — gudsjammerlig. Til at dømme denne og den lovtro, paalidelige, duelige og i højeste Grad uegennyttige afskedigede Sekretær imellem, paakalder denne (S. 11 o. fl. St.) højrøstet et „over begge staaende overordnet Forum: Samfundsraadet".

Hvad er dette da for et mægtigt Tribunal? Ak des værre kun et ikke existerende — et Fantom!

Selskabets vedtagne Love siger nemlig:

§ 7. Ethvert Sted, hvor mindst 20 Medlemmer findes, danner en Kreds, hvis Medlemmer vælger en Kredsformand.

§ 10. Kredsformændene danne Samfundsraadet.

§ 11. Samfundsraadet vælger Styrelsen.

§ 15. Ved tilfældig Afgang besætter Styrelsen de ledige Pladser, indtil Valg kan finde Sted, (supplere sig selv altsaa).

§ 21. **Naar 25 Kredse ere dannede, sammentræder Samfundsraadet, og naar der da af samme er valgt en Styrelse, fratræder den paa det stiftede Mode foreløbigt valgte.**

Samfundsraadet skal altsaa dannes af Kredsformændene, men vel at mærke af Kredsformænd, der er valgte af Medlemmerne i Kredse, der har mindst 20 Medlemmer, og først naar der er 25 saadanne Kredse, dannes et beslutningsdygtigt Samfundsraad. Dette Tidspunkt er ikke paa langt nær naaet endnu — hvilket jo ingen bedre véd end Kaas —, men hvorfor søger han da at bilde Publikum ind, at Styrelsen gjør noget galt, noget ulovligt (thi dette Indtryk maa enhver Læser faa) ved ikke at indkalde dette „over begge staaende overordnede Forum?"

Vi skal nedenfor paavise, hvem Skylden nærmest maa paaligge for, at denne Lovbestemmelse endnu ikke er fyldestgjort, og vende os til nærmere Betragtning af Kredsformændene, som den miskjendte Ritmester bruger til Stormbuk mod Bestyrelsen og faar til at optræde, som havde de Overdommermyndighed. Hvad er det for en „**stor Majoritet af Kredsformænd**", der „**har henvendt sig til Selskabets Styrelse og forlangt Sammenkaldelsen af et Samfundsraad, for at det kunde blive afgjort ved Selskabets egen Kjendelse om den nuværende Styrelse, som uden Appel til Selskabets Medlemmer har fungeret siden Selskabets Styrelse** „(skal vel være Stiftelse)" **i 1873, burde vedblive at fungere**" (Side 4).

Denne „store Majoritet" saakaldte Kredsformænd er — fire Mand høj. Hvorledes er denne paakaldte Overavtoritet, der træder saa sikkert frem til Doms mellem Styrelsen og den afskedige Sekretær, fremkommet?

I de 6 Aar, hvori Kaas, siden Selskabets Stiftelse, havde været dets „fungerende" Aand, er der ikke dannet Kredse. Enten maa Sekretæren ikke have fundet saadant nødvendigt, eller har selv været en væsentlig Hindring for Kredsdannelsen. Saa begyndte Maskinen at knage. Luften blev lummer, og Ritmesteren syntes at føle Symptomer til, at Gangeren vilde „kaste ham af". Da blev han med èt levende, og med feberagtig Hast rejste han om i Landet og „dannede Kredse". Denne lidt sene Iver frugtede kun enkelte Steder, og kun 6 Kredse udnævntes som „dannede".

Nu skulde man jo tro, at den for Selskabets Love nidkjære Sekretær mellem hver Kreds's mindst 20 Medlemmer havde foranstaltet Valg paa en Kredsformand. Men nej, det fandtes overflødigt; man havde jo i Kaas en Mand, der havde bedst Forstand paa Tingene, og **han** paatog sig da at fri D'Hrr. Kredsmedlemmer for al Ulejlighed og Vrøvl med Kredsformandsvalg. **Han** udpegede i hver Kreds en „brugbar" Mand og henstillede til Styrelsen at bekræfte samme i sin Stilling som Kredsformand. Styrelsen modtog med Tak disse Mænds Bistand som fungerende Kredsformænd. Andet kunde de efter Lovene jo ikke være!

Skulde nogen tvivle om, at dette forholder sig saaledes, kan jeg henvise til de af Kaas saa velvillig fremlagde Bilag, hvori der S. 42 af 5 Kredsformænd udtales:

„Den ærede Styrelse for Dansk Husflidsselskab har skjænket os det Tillidshverv at vælge os til Kredsformænd i de forskjellige Egne . . ."

Og Side 44 siger 4 af de samme Mænd:

„Vi tillade os da at henlede Opmærksomheden paa, at det ikke var os, der søgte Styrelsen; men Styrelsen os om at modtage Kredsformandsposten."

Til Sagens rette Forstaaelse bør det her oplyses, at Styrelsen kun kjendte D'Hrr. gjennem Cl.-Kaas's Indstilling, med Undtagelse af Hr. Læge Trautner i Bogense, der i en Aarrække paa egen Haand har udfoldet en velkjendt ivrig og smuk Virken for Husflidssagens Fremme i sin Kreds. Men denne gamle Husflidsvens Navn findes ikke enten under den yppelige Tillidsadresse for Kaas, eller under den djærve Henvendelse til Styrelsen, som D'Hrr. Kredsformænd har indsendt!

Jeg tør, til Ære for de brave Husflidsvenner, der her er gaaede i den kaasiske Gynge og har ladet sig bruge til at rage Kastanierne af Ilden for ham, med Sikkerhed paastaa, at havde de ret kjendt Mandens Forhold til Sagen, havde de ikke for nogen Pris undertegnet den famøse Erklæring Side 43, som de kun ved Ritmesterens fordrejede Fremstilling af Forholdene kan være bevægede til at indlade sig paa. Havde de haft Samarbejde med Kaas i tilstrækkelig lang Tid, vilde Erklæringen sikkert faaet det stik modsatte Indhold!

En indgaaende Undersøgelse af Cl.-Kaas's Virken til Husflidens Fremme i Danmark ligger ikke for her. Men en sandhedskjærlig Betragtning af den vilde vise, hvor megen Skal og hvor lidt Kjærne den indeholdt, hvor megen Snak og hvor liden Handling, hvor megen Pengeanvendelse og hvor lidet Udbytte, hvor mange Anstrængelser og hvor liden Tilslutning det velbegyndte Værk har faaet under de kaasiske Hænder! Alene Selskabets Medlemslister vidner derom. Og hvor sikkert et Barometer er ikke Medlemstallet for en dygtig Virksomhed i et Selskab? Man se hen til det livskraftige Hedeselskab og til Biavlerselskabet for at nævne et Par samtidige af Husflidsselskabet! De har Medlemmer i Tusendvis, i stadigt stigende Tal. Mon de havde dette, om der ikke i Spidsen stod udmærkede Mænd, hvis Gjerning og Dygtighed har vundet dem **alles Hojagtelse** og **Tillid**. Skylden for den Mangel paa Tillid, som Husflidsselskabets stadig tilbagevigende Medlemsantal raaber højt om, hviler i første Række paa Kaas, som den hidtil ledende Aand i hele Selskabets Virksomhed.

Husflidsselskabets Styrelse er ganske vist ikke fri for Skyld i Forholdenes Udvikling ved at taale Clauson-Kaas meget længere end ønskeligt, men jeg skal være den sidste til at bebrejde den dette, da ingen bedre end jeg ved, at Styrelsen var stedt under meget vanskelige Kaar. Kan gjærne være, at jeg bidrog mit til disse, i det jeg stadig paa det bestemteste maatte vægre mig ved noget som helst Samarbejde med en Mand, hvis Konfusion og Uvederhæftighed gjorde ethvert sundt og sandt Samarbejde umuligt. Styrelsens Hovedvirken maatte derfor gaa gjennem Clauson-Kaas, og det er en forunderlig ilde Tak, den nu faar af ham for aarelang vist Tillid og for den megen Velvilje, særlig han har mødt hos Styrelsen — fremfor alt hos dennes Næstformand, Hr. Højesteretsadvokat Hindenburg.

* * *

Hvis man endnu behøvede at spørge, om det er Clauson-Kaas, eller det er Husflidssagen, der er forurettet ved hvad der er sket, kunde sikkert et kort Slutningsblik paa Resultaterne af Kaas's Virksomhed give Svaret.

Næppe èn af Kaas's vigtigere Gjerninger for Selskabet er lykkedes:

Provelageret — store Omkostninger, store Skuffelser.

Husflidsarbejders Udsalg — Ligeledes. Fallit.

Husflidsmuseum. Selskabet har en jammerlig Skrabsammensamling — medens Kaas synes at have en stor Samling til sit private Brug (S. 16 og 34.)

Verdensudstillingerne. Hvilket Udbytte har vel Deltagelsen i disse bragt den danske Husflid i Forhold til de store Summer, denne har lettet Selskabets Kasse for?

Svendborgudstillingen. Denne kostbare Udstilling var arrangeret saa kejtet, at mangfoldige Deltagere i Landmandsforsamlingen forlod Mødet uden Anelse om Husflidsudstillingens Tilværelse.

Husflidsforeningerne trindt om i Landet. Hvor lidt frugtbringende Samarbejde og hvor liden Støtte har ikke disse haft af Selskabet under det kaasiske Regimente? — Har de talrige lokale Foreninger og Skoler følt Selskabet som et kraftigt Led i de fælles Bestræbelser — eller har man følt Skuffelse og ladet Mødet falde, hvor man ikke alene stolede paa sig selv, og ikke paa Selskabet?

Undervisningsanstalten, som Lovene omtaler (§ 2 i). Hvor blev den af? Kaas fik den i Gang for egen Regning — men Selskabet, hvis Tarv han var lønnet for at varetage, fik ingen.

Hvad Frugt har saa denne Privatundervisning bragt, f. Ex. i Kjøbenhavn.

Ikke et eneste af Kaas's Børnekursus vides at have holdt sig.

Ikke en eneste Privathusflidsskole vides i Kjøbenhavn at nedstamme fra Kaas.

Ikke en eneste brugbar Husflidslærer, uddannet af Kaas, har tilbudt sig.

Men maaske er Hr. Clauson-Kaas's øvrige private og offentlige Foretagender lykkedes? Saadant plejer dog at tyde paa Klarsyn og Dueligheb! Nej!

Hans projekterede store Fattigunderstøttelsesanstalt for Kjøbenhavn — intet Resultat.

Hans paabegyndte store Husflidsforening for Kjøbenhavn — total Fiasko.

Hans store Pilekulturforetagende i Lersøen — Kaas fjærnet og nu i hæftig Strid med dem, der har givet Penge til dette forfejlede Foretagende, sagsøgt til Erstatning af 44,000 Kr.

Resultatet turde være:

Saa længe Kammerjunkeren kan klare Sagerne med højtklingende Ord og tomme Fraser — saa er han en sjælden prægtig Mand.

Men naar det kommer til at føre de store Tanker ud i Livet — saa gaar simpelt hen alt i Stykker mellem Hænderne paa ham, ikke alene fordi simpel Dygtighed og Klarsyn mangler, men fordi der i Ordets sande Forstand mangler **Vederhæftighed.**

Mange betragter maaske denne „Splid", som de kalder det, „i Husflidssagen" for en Ulykke og spaar Sagens Forfald deraf.

Men mon dette er rigtigt? Bestemt ikke!

Jeg er endog nær ved at anse det for et udmærket Bevis paa Husflidssagens Sejhed og Styrke, at den har kunne døje Clausen-Kaas saa længe uden at gaa helt i Stykker. Men i Børnesygdomme er Lægen jo altid langt gladere ved en ordentlig Krise end ved en snigende Sygdom; mon ikke dette ogsaa skulde gjælde Husflidssagen?

Vi — alle sande Husflidsvenner — haaber derfor frejdig paa, **at Sagen selv vedvarende skal have sin friske Vækst iblandt Folket, til Gavn og Glæde for denne og kommende Slægter,** i det vi trøster os med, at **Husflidssagen** — Gudskelov — **ikke er Clausen-Kaas.**

Fortegnelse

over

Husflidsafhandlinger og Skrifter

af N. C. Rom.

(I Dansk Landbotidende 1. Bind 1866).

I. Hvorledes anvendes nu i Regelen de lange Vinteraftener. (S. 263).

II. Hvorledes kunne vi til Nytte anvende de lange Vinteraftener. (S. 289).

III. Hvorledes kunne vi fremme en bedre Benyttelse af de lange Vinteraftener. (S. 321).

Træk af Husfliden i Norge, efter Eiler Sundt (Smaastykker 2. Bind S. 235). I **Folkelæsning** (1868 Nr. 21) udgivet ved „Udvalget til Folkeoplysnings Fremme").

Træk af Husfliden paa Bornholm og Mon. (Smaastykker 3. Bind S. 229. Folkelæsning 1870, Nr. 30).

Om Husflidsforeninger (Smaastykker 4. Bind S. 181. Folkelæsning 1871, Nr. 42).

Rejsebilleder fra Husflidens og Husindustriens Omraade: (Folkel. 1873).
1. Legetøjstilvirkningen i Tyskland. (Smaast. 6. B. S. 1).
2. Træskærerindustrien i Alperne. (Smaast. 6. B. S. 70).

Den danske Husflid, dens Betydning og dens Tilstand i Fortid og Nutid. 1871.

Husfliden Forhold til Nordens Hovederhverv. Foredrag. (Beretning om „det første nordiske Industrimøde 1872", S. 149).

Om Husfliden Betydning og Midlerne til dens Fremme. Foredrag. (Beretning om „den tolvte alm. danske Landmandsforsamling i Nykjøbing 1872. S. 172).

Husfliden Udvikling i Udlandet, sammenholdt med den danske Husflidsbevægelse. Foredrag i det kongelige Landhusholdningsselskab den 12. Marts 1873. (Tidsskrift for Landøkonomi).

Husfliden i Danmark. Foredrag. (Beretning om „den trettende alm. danske Landmandsforsamling i Viborg 1875. S. 357).

Husflidsafhandling i „Landbruget" udg. af L. R. Tuxen 1877 (S. 291).

Endvidere er en stor Mængde Afhandlinger, Indlæg og Foredrag om Husflidssagen af N. C. Rom, spredt i Blade og Tidsskrifter.

Haandgjerningsbog for Ungdommen, (tre Udgaver: 1875, 78 og 81, sidste med 336 Afb.)

Den lille Paparbejder. (Særtryk af Haandgjerningsbogen.) Anvisning til Paparbejde, Bogbinderarbejde osv., med 124 Afbildn.

Legetøjbog for Ungdommen, med 150 Afbildninger.

Vejledning i Landbohusflid. Anvisning til Snedkerarbejde, Huggehusarbejde, Drejning, Metalarbejder, Siv- og Halmfletning, Børstenbinding, Maling og Tapetsering m. m., med 254 Afbildninger.

Den lille Træarbejder, indeholdende **forstørrede Arbejdstegninger** til alle de i Haandgjerningsbogen anførte finere Træarbejder (**Lovsavarbejde og Billedskæring**).

Endvidere udgivet af N. C. Rom:

„Husvennen", Billedblad for Morskabslæsning, Oplysning og Husflid: 1873—81. Ialt 8 Bind. Oplag paa 10,000 Exemplarer.

Vejledning i Piledyrkning og Kurvefletning, med 20 Afbildninger.

Husflidssange med illustreret Titelblad.

Haandgjerningsbog for den kvindelige Ungdom (ved Fru Sara Rasmussen). 2det Oplag med 137 Afbildninger. Pris 1 Kr.

Dansk Husflidstidende. Maanedsskrift indeholdende Meddelelser om Husflidssagen. (Begyndt 1881.)